

УДК 378.018.43

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-285-290

Тетерев Владислав Олегович,

аспірант спеціальності 011 – Освітні педагогічні науки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ, Україна.

andrsonwlad@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0448-2954>

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються кардинальні зміни у способах поширення та використання інформації, що зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційної освіти як одного з напрямів реформування і стратегічного розвитку освітньої системи України. Фахівці зі стратегічних проблем освіти називають дистанційне навчання освітньою системою ХХІ століття. Питанням теорії та практики дистанційного навчання присвятили свої дослідження А. Андрєєва, В. Кухаренко, В. Луговий, А. Петерс, Є. Полат, М. Смільсон, А. Хуторський, С. Яшанова, В. Олійник, С. Сазонова та ін. Можливості та перспективи впровадження дистанційного навчання у навчальних закладах професійної освіти розглядали В. Биков, І. Вільш, М. Кадемія, І. Кирилович, Н. Нічкало, М. Тютюнник та інші.

На підставі аналізу науково-методичної літератури (А. Андрєєв, В. Кухаренко, Є. Полат, А. Хуторський та ін.) дистанційне навчання визначене як різновид відкритого навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів і студентів на різних етапах навчання та самостійну роботу останніх з матеріалами інформаційної мережі, більшість з яких підготовлено викладачами (Биков В. Ю. та ін., 2008, с. 24).

В «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка самостійну роботу визначено як «різні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі» (Гончаренко С. І., 1997, с. 297).

Переважає більшість дослідників вважають самостійну роботу навчальною або пізнавальною діяльністю й виділяють певні особливості цієї діяльності. Самостійна робота, наголошує В. Буряк, – «це вища форма навчальної діяльності» (Буряк В. К., 2001, с. 49), раціонально

спланована, організаційно та методично спрямована (В. Буримський, М. Гарунов), що виконується в розумовому плані й завершується у вигляді результатів, які можна перевірити: плану, звіту та ін. (М. Федоренко). В. Козаков головний акцент робить на розвитку важливої риси особистості – самостійності: «самостійна робота студента – це специфічний вид діяльності учіння, головною метою якої є формування самостійності суб'єкта навчання» (Козаков В. А., 1990, с. 14). Його підтримують В. Беспалько, Т. Лобода, В. Луценко, Н. Шишкіна. Г. Романова висловлює думку: «Самостійна робота – це діяльність, що здійснюється на основі самоуправління студентів та системного опосередкованого управління з боку викладачів» (Романова Г.М., 2003, с.8).

Розглядаючи питання переосмислення поняття самостійної роботи студентів, важливо зазначити значення терміну «дистанційна освіта», який означає таку організацію навчального процесу, у якому основна увага приділяється самостійному навчанню студента. Таке середовище навчання характеризується тим, що студент часто віддалений від викладача в просторі або в часі; у той же час, студенти та викладачі мають можливість здійснювати діалог між собою за допомогою засобів телекомунікації. Дистанційна освіта дозволяє вчитися жителям регіонів, де немає інших можливостей для професійної підготовки або отримання якісної вищої освіти, немає університету потрібного профілю або викладачів необхідного рівня кваліфікації. Основні принципи дистанційної освіти – це встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі і самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій (Гозман Л. Я., 1999).

На наш погляд, дистанційне навчання слід розглядати як нову форму навчання і, відповідно, дистанційну освіту (як результат, так і процес, систему) як нову форму освіти, хоча вона не може розглядатися як абсолютно автономна система. Дистанційна освіта будується відповідно до тих самих цілей і змісту, що і очне навчання, але форми подачі матеріалу і форми взаємодії суб'єктів навчального процесу між собою суттєво відрізняються. Дидактичні принципи організації дистанційного навчання (принципи науковості, системності і систематичності, активності, принципи розвивального навчання, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання) аналогічні очному навчанню, але специфічною є їх реалізація (Адамова І., Головачук Т., 2012).

Сучасні інформаційні технології надають викладачу потужний інструментарій, який дозволяє проектувати навчальну діяльність, визначати характер її взаємодії зі студентами та здійснювати моніторинг їх навчальних самостійних дій при вивченні методичних, довідкових та інших навчальних матеріалів. Одним із таких джерел інформації є мережа Інтернет, яка в сучасності набуває дуже велику популярність. Але

використання студентами ресурсів Інтернету потребує методичного супроводу з боку викладача. Треба вчити студентів об'єктивно оцінювати якість отриманої інформації. Зразком однієї із ефективних освітніх методик є технологія Web-quest, яка сприяє проведенню критичного аналізу, оцінки та синтезу інформації із рекомендованих джерел. Особи, що навчаються, взаємодіють між собою або використовують сценарій, запропонований викладачем. Така модель стимулює пошуковий та творчий характер оновлення отриманих знань та забезпечує активність навчання. У сучасній педагогічній літературі виділяють 4 різновиди самостійної діяльності у процесі навчання, кожна з яких відрізняється специфікою планування та постановкою мети, а саме:

- постановка мети та планування діяльності за допомогою педагога;
- тільки постановка мети відбувається за допомогою педагога, планування роботи здійснюється суб'єктом навчання самостійно;
- постановка мети та планування здійснюється суб'єктом навчання самостійно в межах поставленого педагогом завдання;
- робота здійснюється суб'єктом навчання за власною ініціативою: він без допомоги педагога сам визначає зміст, мету, план роботи та самостійно її виконує (Котова А. В., 2008).

Вагоме значення має те, що студент, працюючи на комп'ютері, постійно може контролювати й оцінювати свої дії, тому саме таке навчання дає змогу уникнути негативного ставлення до навчання – нерозуміння, неуспіх, «дірки» в знаннях, зникає відчуття невпевненості. У процесі організації дистанційного навчання рейтингова система дає змогу максимально підсилити мотивацію навчання. Коли всі студенти групи, що навчаються в одному дистанційному курсі, постійно мають змогу бачити кількість набраних ними балів даного модуля або за всі пройдені теми, та рейтинг інших учасників. Такі умови максимально стимулюють їх до підвищення активності у навчанні. Це все досягається завдяки відсутності часового розриву між вивченням нового матеріалу, виконанням завдань і контролем досягнутих знань. З використанням засобів дистанційного навчання мотивація студентів підсилюється також за рахунок новизни, нетрадиційності подання навчального матеріалу, можливості самостійного розв'язання запропонованих завдань і їх творчого переосмислення в умовах, що постійно змінюються. Позитивним під час організації такого виду самостійної роботи студентів є індивідуальна траєкторія навчання, яку кожен учасник може будувати самостійно, максимально адаптуючи її до себе. Разом з тим повинна бути присутня чітка організація занять з прозорими і зрозумілими вимогами, які ставляться перед студентами.

Отже, самостійна робота студентів є обов'язковим складником навчального процесу, результатом якої має бути підвищення рівня знань студентів, поліпшення їх професійної підготовки, уміння самостійно мислити та приймати рішення. Розгляд теоретичного матеріалу сучасної

літератури надає переконливі факти, що сам процес самостійної роботи студентів в умовах використання технологій дистанційної освіти видозмінюється – посилюється потреба студента до активної взаємодії з викладачем. І саме ця взаємодія стимулює навчальний процес.

У кожному виді самостійної роботи сьогодення має бути пошукове завдання, яке б стимулювало евристичні пошукові дії особи, що навчається. Суб'єктам навчання слід не лише зрозуміти, утримати в пам'яті знання, наукову інформацію для того, щоб у подальшій роботі відтворити їх і впоратися з однотипними завданнями, а й упевнено вирішувати нестандартні завдання, проявляючи творчість та активність у своїх діях. Головною мотивацією в діяльності студента мають бути не вимоги викладача, а саме пошукова діяльність, яка вміщує у себе вміння вибирати необхідний матеріал, ставити перед собою мету, добирати раціональні шляхи для її розв'язання, застосовувати вже набуті знання для вирішення завдання, опрацьовувати та інтерпретувати наукову інформацію відповідно до поставлених завдань. Подальші наші дослідження будуть присвячені вивченню інших проблем щодо визначення сутності та змісту самостійної роботи студентів в умовах технологій дистанційної освіти.

Список використаної літератури

1. Технологія розробки дистанційного курсу / Биков В. Ю. та ін.; Київ: Міленіум, 2008. 24 с. **2. Гончаренко С. І.** Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с. **3. Буряк В. К.** Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра. *Рідна школа*. 2001. № 9 С. 49–51. **4. Козаков В. А.** Самостоятельная работа студентов и ее информационнометодическое обеспечение. Київ: Вища шк., 1990. 248 с. **5. Романова Г. М.** Індивідуально-типологічні та дидактичні чинники результативності самостійної роботи студентів економічних університетів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2003. 21 с. **6. Гозман Л. Я.** Дистанционное обучение на пороге XXI века. Ростов-на-Дону: Мысль, 1999. 368 с. **7. Адамова І.** Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки*. 2012. Вип. 10. С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2012_10_3 (дата звернення: 18.03.2019). **8. Котова А. В.** Визначення сутності та змісту самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08kavhei.pdf>. (дата звернення: 18.03.2019).

References

1. Tekhnolohiia rozrobky dystantsiinoho kursu [Technology of development of a distance course] (2008). / Bykov V. Yu. ta in.; Kyiv: Milenium. [in Ukrainian]. **2. Honcharenko, S. I.** (1997). Ukrainskyi

pedagogichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid. [in Ukrainian]. **3. Buriak, V. K.** (2001). Samostiina robota yak vyd navchalnoi diialnosti shkoliara [Independent work as a kind of educational activity of the student]. *Ridna shkola*. 9. 49–51. [in Ukrainian]. **4. Kozakov, V. A.** (1990). Samostoiatelnaia rabota studentov y ee ynformatsyonnometodycheskoe obespechenye [Independent work of students and its information and methodological support]. Kyiv: Vyshcha shk. [in Russian]. **5. Romanova, H. M.** (2003). Indyvidualno-typolohichni ta dydaktychni chynnyky rezultatyvnosti samostiinoi roboty studentiv ekonomichnykh universytetiv [Individual typological and didactic factors of the efficiency of independent work of students of economic universities]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 / Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi un-t. Kyiv. [in Ukrainian]. **6. Hozman, L. Ya.** (1999). Dystantsyonnoe obuchenye na porohe XXI vek [Distance learning on the threshold of the XXI century]. Rostov-na-Donu: Mysl. [in Russian]. **7. Adamova, I.** (2012). Dystantsiine navchannia: suchasnyi pohliad na perevahy ta problemy Vytoky pedahohichnoi maisternosti [Distance learning: a modern look at the benefits and challenges]. *Pedahohichni nauky*. 10. 3–6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2012_10_3 (data zvernennia: 18.03.2019). [in Ukrainian]. **8. Kotova, A. V.** Vyznachennia sutnosti ta zmistu samostiinoi roboty studentiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Determination of the essence and content of independent work of students in higher educational establishments]. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08kavhei.pdf>. (data zvernennia: 18.03.2019) [in Ukrainian].

Тетерев В. О. Переосмислення поняття самостійної роботи студентів в умовах використання технологій дистанційної освіти

В статті розглянуто різновиди самостійної діяльності студентів у процесі навчання. Висвітленні основні принципи дистанційної освіти, їх важливість для організації самостійної роботи студентів в умовах використання технологій дистанційної освіти. Зазначаються позитивні сторони самостійної роботи студентів. Розглянуто теоретичного матеріали сучасної літератури які надають переконливі факти, що сам процес самостійної роботи студентів в умовах використання технологій дистанційної освіти видозмінюється – приділяється увага студента до активної взаємодії з викладачем В статті визначено, що головною мотивацією в діяльності студента мають бути не вимоги викладача, а саме пошукова діяльність, яка вміщує у себе вміння вибирати необхідний матеріал, ставити перед собою мету, добирати раціональні шляхи для її розв'язання, застосовувати вже набуті знання для вирішення завдання, опрацьовувати та інтерпретувати наукову інформацію відповідно до поставлених завдань.

Ключові слова: самостійна робота студентів, дистанційна освіта, освітня система, інформаційні технології, засоби дистанційного навчання.

Тетерев В. О. Переосмысление понятия самостоятельной работы студентов в условиях использования технологий дистанционного образования

В статье рассмотрены разновидности самостоятельной деятельности студентов в процессе обучения. Освещены основные принципы дистанционного образования, их важность для организации самостоятельной работы студентов в условиях использования технологий дистанционного образования. Указываются положительные стороны самостоятельной работы студентов. Рассмотрены теоретические материалы современной литературы предоставляющих убедительные факты, сам процесс самостоятельной работы студентов в условиях использования технологий дистанционного образования видоизменяется – уделяется внимание студента к активному взаимодействию с преподавателем.

В статье определено, что главной мотивацией в деятельности студента должны быть не требования преподавателя, а именно поисковая деятельность, которая вмещает в себя умение выбирать необходимый материал, ставить перед собой цель, подбирать оптимальные пути для ее решения, применять имеющиеся знания для решения задачи.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, дистанционное обучение, образовательная система, информационные технологии, средства дистанционного обучения.

Teteriev V. Reconsideration of the Notion of Independent Work of Students in the Use of Technologies of Distance Education

Varieties of independent activity of students in the process of study are considered in the article. The main principles of distance education are highlighted, their importance for the organization of independent work of students in the conditions of use of technologies of distance education. The positive aspects of independent work of students are noted. The theoretical materials of modern literature which provide convincing facts that the process of independent work of students in the conditions of the use of technologies of distance education is modified is changed - attention of the student to active interaction with the teacher is considered. The article states that the main motivation in the student's activity should be not the requirements of the teacher, namely the search activity, which contains the ability to choose the necessary material, set goals, rational ways to solve it, apply the acquired knowledge to solve task, to process and interpret scientific information in accordance with the tasks set.

Key words: independent work of students, distance education, educational system, information technologies, means of distance learning.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.